

PBL-Notitie

**De concurrentiepositie van de
topsectoren in Noord-Brabant**

***Welk vestigingsklimaat is
nodig om internationaal te
excelleren?***

Eindrapportage

Otto Raspe, Anet Weterings, Mark Thissen en
Dario Diodato

Deze notitie hoort bij de presentatie 'De concurrentiepositie van de topsectoren in Noord-Brabant' (mei 2012) en geeft een nadere toelichting op de analyses die voor Noord-Brabant zijn uitgevoerd. Beide zijn een uitwerking van het onderzoeksvoorstel met referentienummer PBL201200048-2.56

Hoofdconclusie

Voor het versterken van de Brabantse economie, zou Noord-Brabant aansluitend bij het topsectorenbeleid van het Rijk, vooral moeten inzetten op de topsectoren *agrofood (landbouw en voedingsmiddelenindustrie)* en *hightech systems and materials*, en de kruisbestuiving tussen deze sectoren. Noord-Brabant heeft nationaal en internationaal een sterke positie in deze topsectoren.

Voor het deel 'voedingsmiddelenindustrie' van de agrofood is internationaal heel sterk. Bij deze sector is het verstandig om de investeringsstrategie vooral te richten op het behouden van deze topositie. De Brabantse hightechsector is binnen Europa een subtopper en dult een aanzienlijk aantal concurrerende regio's boven zich. Hier past een investeringsstrategie waarmee kan worden ingelopen op de belangrijkste concurrenten.

De investeringsagenda voor deze twee topsectoren is verschillend; ze hebben behoefte aan andere cruciale concurrentiefactoren. Voor de hightechindustrie geldt dat clustering en concentratie belangrijke voordelen bieden. Ten opzichte van de belangrijkste concurrenten is het Brabantse hightechcluster echter relatief klein. Meer geografische concentratie van hightechactiviteiten en toeleverende bedrijven in Noord-Brabant is een belangrijke concurrentiefactor. Daarnaast typeert de hightechregio zich door veel minder publieke kennisinvesteringen, vergeleken met de concurrenten en regio's met een soortgelijk economisch profiel.

De agrofoodsector is daarentegen vooral gebaat bij efficiënte netwerken. Juist verbindingen met grote, diverse en nabijgelegen regio's zijn van belang. Concurrerende regio's halen hier meer concurrentievoordeel uit dan Noord-Brabant.

De gemene deler is dat voor beide topsectoren een goede *internationale bereikbaarheid door de lucht* en een goede *bereikbaarheid over de weg* cruciaal zijn. Op beide concurrentiefactoren scoort Noord-Brabant slechter dan haar belangrijkste concurrenten.

Daarnaast geldt dat een sterk hightechcluster ook relevant kan zijn voor een sterke concurrentiepositie van de agrofoodsector. Juist de belangrijke concurrenten van Noord-Brabant in de agrofood sector kennen een relatief sterk hightechcluster; Noord-Brabant blijft op deze combinatie achter bij haar belangrijkste concurrenten.

Aanleiding

De provincie Noord-Brabant werkt de *Agenda Brabant* uit. De provincie wil hierin haar profiel versterken, en tevens slimme investeringen doen die passen binnen de ruimte die er is, gegeven de noodzaak om ook te bezuinigen. De vraag is welke slimme investeringsstrategie past bij het versterken van de concurrentiepositie van de Brabantse economie, een van de centrale pijlers van de Agenda Brabant (zie ook het bestuursakkoord 'Vertrouwen in Brabant' in het programma 'Dynamisch Brabant').

De Provincie Noord-Brabant heeft het Planbureau voor de Leefomgeving gevraagd te adviseren over de ruimtelijke en economische structuur die opbouwt tot een 'excellent vestigingsklimaat'. De centrale vraag is welke investeringsagenda past bij het verbeteren van de concurrentiepositie van de topsectoren en het versterken van het concurrentievermogen van Noord-Brabant.

Analyse

Om deze centrale vraag te beantwoorden, gaan we in op de volgende punten:

1. De aanpak van het onderzoek.
2. De internationale concurrentiepositie van Noord-Brabant voor verschillende topsectoren, waarbij we analyseren:
 - In welke Europese regio's zich de belangrijkste concurrenten van de topsectoren in Noord-Brabant bevinden;
 - Welke vestigingsplaatsfactoren belangrijk zijn voor een goede internationale concurrentiepositie van de topsectoren in Noord-Brabant;
 - Hoe het Brabantse vestigingsklimaat zich verhoudt tot dat van zijn belangrijkste Europese concurrenten;
 - Welke investeringsagenda hoort bij een excellent vestigingsklimaat voor de internationaal opererende bedrijven in Noord-Brabant.
3. De positie van Noord-Brabant ten opzichte van andere Nederlandse regio's, ten behoeve van een nadere focus binnen Nederland.
4. Op basis van deze focus, bespreken we wat de kennisinfrastructuur van Noord-Brabant is ten opzichte van de belangrijkste concurrenten. De kennisinfrastructuur staat centraal omdat Noord-Brabant in de Agenda Brabant mikt op de strategie van 'top kennis- en innovatieregio'.
5. Tot slot vatten we de analyse van punt 2, 3 en 4 samen in een urgentietabel voor Noord-Brabant.

Aanpak van het onderzoek (1)

Centraal in het onderzoek staat een internationaal vergelijk van de topsectoren (zie box 1) in Noord-Brabant met 255 andere Europese regio's, bij de mondiale competitie om export en buitenlandse investeringen (zie box 2). Deze benchmark levert het inzicht in de concurrentiepositie van de Noord-Brabantse economie (wat is de positie van Noord-Brabant op de internationale concurrentieladder?), welke regionale karakteristieken belangrijk zijn voor een sterke concurrentiepositie en hoe het Brabantse vestigingsklimaat zich verhoudt tot dat van de belangrijkste concurrenten.

De analyses zijn gebaseerd op drie studies van het Planbureau voor de Leefomgeving, te weten naar de attractiviteit van Nederlandse regio's voor buitenlandse bedrijven (Weterings e.a. 2011), de concurrentiepositie van Nederlandse regio's (Thissen e.a. 2011) en de internationale concurrentiepositie van de topsectoren (Raspe e.a. 2012). De studies bevatten een uitvoerige literatuurstudie over 'economische internationalisering en regio's' en bevatten veel empirische informatie over de concurrentiepositie van de Nederlandse regio's.

Uit deze PBL-studies komt sterk naar voren dat regio's in het internationale competitieve speelveld belangrijker zijn dan landen: concurrentie speelt zich vooral af tussen bedrijven in bepaalde regio's in plaats van landen. Het is vooral het regionale vestigingsklimaat dat belangrijk is voor bedrijven en kenmerken van de regio vullen in belangrijke mate de 'rugzak' met de noodzakelijke ingrediënten die internationaal opererende bedrijven gebruiken om de internationale competitie aan te kunnen.

Dit memo focust op het voor Noord-Brabant relevante materiaal uit de PBL-studies. Bovendien zijn er aanvullende analyses gedaan om het Brabantse vestigingsklimaat nader af te zetten tegen specifieke concurrenten. De analyses zijn opgenomen in een powerpointpresentatie, met alle figuren en kaarten. Dit memo vat de belangrijkste conclusies samen en geeft aanbevelingen ter versterking van de Noord-Brabantse economie.

Box 1: Topsectoren in het onderzoek

Topsectoren staan centraal in het Bedrijfslevenbeleid van het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (2011). Gebaseerd op de door het Ministerie aangewezen topsectoren staan in dit onderzoek de volgende sectoren centraal: *landbouw, voedingsmiddelenindustrie, hightechindustrie, materialenindustrie, chemie, energie, logistiek, groothandel, zakelijke diensten* en *financiële diensten*. Zie Raspe e.a. (2012) voor een

toelichting en operationalisatie van deze topsectoren.

Box 2: Concurrentiepositie: twee kanten van internationale competitie

Hoe goed de concurrentiepositie van Noord-Brabant is, is gebaseerd op twee kanten van internationale competitie: 1. Bedrijven in de topsectoren concurreren mondiaal bij het exporteren van hun producten en diensten (zij komen concurrenten tegen die dezelfde typen producten of diensten in dezelfde markt willen verkopen), 2. Een regio ondervindt concurrentie bij het aantrekken van buitenlandse investeringen of buitenlandse bedrijven. Noord-Brabant wil deze investeringen aantrekken om de eigen economische structuur te versterken, maar vist in dezelfde vijver als concurrenten omdat ook deze andere regio's deze investeringen willen aantrekken. Zie Raspe e.a. (2012) voor een toelichting op deze twee typen concurrentie.

Bevindingen Internationale Concurrentiepositie (2)

Ten aanzien van de internationale concurrentiepositie van Noord-Brabant voor de verschillende topsectoren, neemt Noord-Brabant topposities in in de:

- Landbouw¹ en;
- Voedingsmiddelenindustrie.

Voor de voedingsmiddelenindustrie behoort tot de Europese top zowel als het gaat om het aantrekken van buitenlandse bedrijven als om exportkracht.

Subtopposities zijn er voor de topsectoren:

- Hightechindustrie;
- Energie;
- Groothandel;
- Logistiek.

De hightechindustrie neemt zowel bij het aantrekken van buitenlandse bedrijven, als voor exportkracht een positie in net buiten de top-15. Met andere woorden, er zijn ongeveer 15 regio's in Europa die meer hightechproducten exporteren en meer buitenlandse hightechbedrijven aantrekken.

Voor de sectoren energie, logistiek en groothandel blijkt dat Noord-Brabant op een van de twee kanten van competitie een goede positie inneemt, maar niet op alle twee. De sector energie is bijvoorbeeld Europese top als het gaat om export, maar niet bij het aantrekken van buitenlandse bedrijven. Logistiek en groothandel zijn ongeveer voor beide kanten van concurrentie de 20e regio van Europa. We merken nog op dat de sector chemie wat betreft export tot de Europese top behoort, maar juist sterk achterblijft wat betreft het aantrekken van buitenlandse bedrijven.

Per topsector is geanalyseerd wat de belangrijkste concurrerende regio's zijn, welke factoren belangrijk zijn voor een goede concurrentiepositie. In de powerpointpresentatie staan per sector conclusies.

Wanneer we alle Brabantse topsectoren ten opzichte van hun belangrijkste concurrenten benchmarken, valt op dat het Brabantse vestigingsklimaat sterk is in:

- Private kennisinfrastructuur: veel private investeringen in onderzoek en ontwikkeling (Research and Development: R&D) en patenten, en een sterke positie van de universiteiten.

Het Brabantse vestigingsklimaat blijft op sommige punten echter achter bij zijn concurrenten:

- Noord-Brabant mist agglomeratiekracht (massa en dichtheid);
- Noord-Brabant heeft een relatief slechtere bereikbaarheid door de lucht;
- Noord-Brabant heeft een relatief kleine concentratie financiële diensten ;

¹ Hierbij geldt dat er in de landbouw niet veel buitenlandse bedrijven zijn en vooral export belangrijk is.

- Noord-Brabant heeft relatief weinig publieke R&D-investeringen;
- Noord-Brabant heeft een relatief laag verdienvermogen (Bruto Regionaal Product per inwoner).

Al deze factoren zijn juist nadrukkelijk verbonden aan die regio's die bovenaan in de hiërarchie van internationale competitie staan.

Specifiek valt op:

- De landbouwsector in Noord-Brabant heeft minder efficiënte netwerken dan de concurrenten.
- Clustering is voor de hightechindustrie een belangrijke concurrentiefactor, maar het Brabantse hightechcluster is ten opzichte van zijn concurrenten relatief klein. Hetzelfde geldt voor de specialisatie in hightechindustrie. Met andere woorden: de sterkste hightechregio's hebben méér bedrijven en werkgelegenheid in de hightechindustrie, waarbij bovendien veel toeleverende bedrijven aan de hightechindustrie in de eigen regio zijn gevestigd: er is sprake van een functioneel geheel van bedrijven die nabij elkaar zijn gevestigd. De hightechindustrie in Noord-Brabant blijft hierbij achter.

Positie ten opzichte van andere Nederlandse topregio's (3)

Om de positie van de Brabantse economie nader te bepalen, is naast de internationale concurrentiepositie van de topsectoren van belang hoe de Brabantse economie zich verhoudt tot de andere Nederlandse regio's. Niet elke regio moet proberen sterk te worden in elke topsector en ook wanneer meerdere regio's sterk zijn in dezelfde topsector is onderlinge concurrentie niet wenselijk.

Wanneer we de Noord-Brabantse sectoren afzetten tegen de posities van de andere Nederlandse regio's in het internationale speelveld, blijkt dat Noord-Brabant zich vooral onderscheidt in:

- Voedingsmiddelenindustrie (als onderdeel van agrofood)
- Hightechindustrie (als onderdeel van hightechsystems and materials)

Vooral de topsectoren *agrofood* en *hightech systems and materials* zijn sectoren waar de focus op zou moeten liggen. Voor deze sectoren is Noord-Brabant de leidende regio in Nederland. Juist voor de voedingsmiddelen- en hightechindustrie heeft Noord-Brabant binnen Nederland een sterke specialisatie.

Voor de sectoren energie, chemie, logistiek en groothandel zou Noord-Brabant vooral de topsectoren in Zuid-Holland en Noord-Holland van dienst kunnen zijn. Noord-Holland en Zuid-Holland hebben een sterkere positie in deze sectoren.

Wanneer agrofood en hightech systems and materials de focussectoren zijn geldt dat voor agrofood al een topositie wordt ingenomen en investeringen vooral nodig zijn om deze positie te behouden. Voor hightech geldt dat er een aanzienlijke opgave ligt om van de subtop tot de top van de concurrentieladder te gaan behoren. Investeringen zijn nodig om een inhaalslag te maken.

Welke kennisinfrastructuur hoort bij een top hightechregio? (4)

Wanneer we specifiek kijken naar de belangrijkste concurrenten voor de Noord-Brabantse hightechindustrie, en factoren van de kennisinfrastructuur onder de loep nemen, valt het volgende op:

- Noord-Brabant heeft ten opzichte van de belangrijkste concurrenten een veel lager exporttaandeel in hightechproducten en trekt veel minder buitenlandse hightechbedrijven aan.
- Er is voor de hightechindustrie een sterk verband tussen exportkracht en aantrekkelijkheid voor buitenlandse bedrijven.
- De allersterkste regio's zijn de regio's Lombardia (Milaan) en Île de France (Parijs), maar ook veel Duitse regio's scoren beter dan Noord-Brabant op exportkracht en aanwezigheid van buitenlandse bedrijven.

- Het gat met de belangrijkste concurrenten is aanzienlijk. Het is een forse opgave tot de Europese top te gaan behoren als het gaat om export en aantrekken van buitenlandse bedrijven in de hightechindustrie.

Onderzoek en Ontwikkeling (Research and Development: R&D)

- Noord-Brabant heeft een sterke positie als het gaat om private investeringen in R&D. Van de belangrijkste concurrenten scoren alleen de regio's Stuttgart, Oberbayern (München), Tübingen en Darmstadt (Frankfurt) hoger op private onderzoeks- en ontwikkelingsinvesteringen.
- Opvallend is dat een groot aantal concurrenten in de hightechindustrie niet per se zelf veel aan private R&D doen. Zij zitten op of zelfs onder het Europese gemiddelde. Voorbeelden zijn Lombardia (Milaan), de regio Madrid, West Midlands (Birmingham), Arnsberg, Southern and Eastern Ireland (Dublin).
- Tot slot is er een groep concurrenten die net iets minder scoort op private R&D: Berkshire cs (Oxford), Île de France (Parijs), Köln en Rhône Alpes. Maar deze regio's combineren deze private kennisinvesteringen wél met veel publieke investeringen in onderzoek en ontwikkeling. Juist in publieke investeringen in R&D blijft Noord-Brabant achter bij deze groep regio's.
- Noord-Brabant blijft ook achter in publieke R&D-investeringen ten opzichte van de regio's die juist méér in private kennis investeren: Oberbayern en Tübingen. Oberbayern is een grote sterke technologieregio. Tübingen juist een relatief kleine regio met een sterk kennisprofiel.
- Juist voor de sterkste kennisregio's geldt dat ze een relatief hoog aandeel private investeringen in Research and Development combineren met publieke investeringen in onderzoek en ontwikkeling.
- Daarentegen is er dus ook een groep concurrenten die niet alleen weinig investeren in R&D in de private sfeer, maar ook niet in de publieke sfeer. En toch zijn de hightechbedrijven in die regio's sterk in export en trekken deze regio's relatief veel buitenlandse bedrijven aan.
- Er tekenen zich drie typen R&D-regio's af: 1. Regio's die sterk zijn in private R&D, en juist niet in publieke R&D, 2. Regio's die sterk zijn in beide en 3. Regio's die weinig R&D-intensief zijn. Noord-Brabant behoort tot de eerste groep. Opvallend is dat ten opzichte van die regio's de publieke R&D-investeringen in Noord-Brabant laag zijn.
- Een sterke kennisinfrastructuur in onderzoek en ontwikkeling is dus niet per se een noodzakelijke voorwaarde om een sterke concurrentiepositie in de hightech te hebben.

Topuniversiteit

- Een sterke concurrentiepositie in de hightechindustrie gaat samen met de aanwezigheid van een topuniversiteit.
- Noord-Brabant heeft een sterke score op de internationale ladder van topuniversiteiten. Alleen Berkshire cs (Oxford), Île de France (Parijs), Oberbayern (München), West Midlands (Birmingham) en Southern and Eastern Ireland (Dublin) scoren hoger.
- Die regio's met een topuniversiteit investeren over het algemeen veel in publieke R&D. Daar blijft Noord-Brabant bij achter.

Opleidingsniveau

- Een sterke concurrentiepositie in de hightechindustrie gaat samen met een hoog opgeleide beroepsbevolking, zowel in algemene termen als technologisch opgeleid.
- Noord-Brabant scoort relatief goed als het gaat om het aandeel technisch hoogopgeleiden (vergelijkbaar met Oberbayern). Alleen Île de France (Parijs) en de regio Madrid hebben een veel hoger gemiddeld opleidingsniveau.
- Er zijn echter ook concurrenten die onder het Europese gemiddelde scoren wat betreft hun technologisch opleidingsniveau (dit zijn vooral de Italiaanse technologieregio's).

Concentratie hightechindustrie

- Over het algemeen gaat een sterke concentratie (specialisatie) in hightechindustrie samen met een hoog exportaandeel.
- Maar er zijn uitzonderingen van regio's met een relatief lage specialisatie en toch veel export (dit komt door enkele grote bedrijven in die regio's en/of juist veel meer andere typen activiteiten in die regio's), zoals de regio Lombardia (Milaan) en Île de France (Parijs).

- Opvallend is echter dat Noord-Brabant ook een relatief lage concentratie (specialisatie) in de hightech kent. Er zijn kortom relatief weinig banen en vestigingen in de Brabantse hightechindustrie (in vergelijking met de belangrijkste concurrenten).
- Dit duidt op het feit dat er in Noord-Brabant enkele grote hightechbedrijven zitten, maar relatief weinig midden- en kleinbedrijven.
- Regio's met een sterkere specialisatie in de hightechindustrie zijn niet per se de regio's die ook de meeste buitenlandse bedrijven aantrekken.
- Hier speelt een competitie-element een rol: waarom zou je als buitenlands bedrijf, als je niet tot een cluster behoort een regio opzoeken die zeer sterk gespecialiseerd is in jouw activiteit? Dat doe je alleen als er een open cultuur bestaat met potentieel veel kennisspillovers.
- Maar ook andere factoren zijn belangrijk voor de vestiging van buitenlandse bedrijven. Vooral marktpotentieel is belangrijk, voortkomend uit agglomeratiekracht (massa en dichtheid) en internationale bereikbaarheid en een centrale ligging in het Europese kerngebied (zie Weterings e.a. 2011).

Patenten

- Noord-Brabant is in Europa een absolute topregio als het gaat om patenten. Maar hier blijkt ook weer dat het hebben van veel patenten geen voorwaarde is om veel buitenlandse bedrijven aan te trekken. Sterker nog, de regio's die juist veel buitenlandse bedrijven aantrekken patenteren niet uitzonderlijk veel (hoewel wel sterk boven het Europese gemiddelde).
- Juist patenten zijn een indicator voor een gesloten kennissysteem. Bedrijven beschermen hun kennis tegen ongewilde kennisspillovers. Regio's met een dergelijk gesloten systeem, zoals Noord-Brabant, blijven achter in het aantrekken van buitenlandse bedrijven.
- Het is dus niet zo dat het hebben van veel patenten betekent dat de regio dan ook het meest aantrekkelijk is voor buitenlandse investeringen.

Hightechcluster

- Een belangrijke conclusie uit de benchmarks van de hightechindustrie is dat voor de topsector hightech clustering een belangrijke concurrentiefactor is, maar dat Noord-Brabant ten opzichte van haar belangrijkste concurrenten een relatief klein hightechcluster heeft. Dit betekent dat de keten van toeleverende bedrijven die samen een hightechproduct maken, ten opzichte van de concurrenten weinig geografisch geclusterd is in Noord-Brabant (en dus van buiten de regio komt). We hebben specifiek het hightechcluster in Noord-Brabant vergeleken met het hightechcluster in Oberbayern (München). Hierbij valt het volgende op:
- Noord-Brabant haalt nog geen 10 procent van de hightech-inputs die nodig zijn om hightechproducten te maken, uit de eigen regio. In Oberbayern is dit ongeveer 25 procent.
- Bovendien zijn ook de overige (niet-hightech)-inputs uit de eigen regio veel kleiner. Respectievelijk in Noord-Brabant en München bijna 30 procent en bijna 45 procent.
- Noord-Brabant haalt ongeveer 20 procent van haar inputs voor hightechproductie uit de rest van Nederland, en zelfs meer dan 40 procent uit de rest van de wereld. Voor Oberbayern zijn deze aandelen ongeveer de helft van de Brabantse aandelen (respectievelijk 10 procent uit de rest van Duitsland en 20 procent uit de rest van de wereld).
- Kortom: de belangrijkste concurrenten in de hightechindustrie laten zien dat clustering belangrijk is en veel technologische inputs uit de eigen regio komen. In Oberbayern is het totaal aan regionale inputs bijna 70 procent. Noord-Brabant is in die zin een atypische technologieregio: nog geen 40 procent van alle inputs komt uit de eigen regio, en vooral technologisch toeleverende bedrijven zijn er veel minder in Noord-Brabant.
- Er is dus minder sprake van een sterk functioneel samenhangend geheel aan technologische bedrijven in Noord-Brabant.
- Bovendien bleek de concentratie van hightechbedrijven relatief klein. Dit betekent dat enkele grote bedrijven (Philips en ASML) het technologische profiel van de regio sterk kleuren: zowel in R&D-investeringen als in patenten, maar dit uit zich ook in een geringe cluster- en concentratiekracht.

Resumé kennisinfrastructuur van Noord-Brabant

Noord-Brabant heeft ten opzichte van haar belangrijkste concurrenten een sterke private kennisinfrastructuur (private R&D en patenten), en een relatief goede positie op de ladder van topuniversiteiten. Paradoxaal is dat deze private kennisinfrastructuur niet de grote attractiefactor voor buitenlandse bedrijven is. Ze lijkt eerder een rem op het aantrekken van buitenlandse bedrijven. Juist omdat de bescherming van deze private kennis niet aantrekkelijk is voor buitenlandse bedrijven die kennisoverlovers en participatie in het technologische cluster zoeken.

Verder blijkt dat de factor human capital in Noord-Brabant ten opzichte van de concurrenten relatief goed op orde is. De claim van de grote bedrijven (zoals ASML), dat er een mismatch op de arbeidsmarkt bestaat en er een groot gebrek aan technisch opgeleid personeel is, lijkt veel meer te maken te hebben met specifieke vaardigheden die nodig zijn, dan dat in algemene termen het opleidingsniveau en technologisch opleidingsniveau een groot probleem is. Met de goede score van de TU Eindhoven op de concurrentieladder van topuniversiteiten wordt in de regio ook relatief goed personeel opgeleid (arbeidspool-effect). Veel sterker lijkt het gebrek aan publieke onderzoeks- ontwikkelingsinvesteringen een rol te spelen (zeker ten opzichte van de concurrenten waar Noord-Brabant qua profiel sterk op lijkt, zie box 3).

Box 3: Op welke concurrenten lijkt Noord-Brabant qua profiel het meest?

Om te bepalen op welke concurrenten Noord-Brabant het meest lijkt, hebben we een statistische clusteranalyse* uitgevoerd (zie ook Raspe e.a. 2004 voor een beschrijving van de methodiek). Een clusteranalyse maakt groepen regio's die sterk op elkaar lijken qua profiel. We hebben de volgende variabelen gebruikt om het profiel te karakteriseren: rangscore universiteit, publieke R&D, private R&D, patenten, opleidingsniveau, aandeel technisch opgeleiden en specialisatie in hightech. Er kristalliseren twee type gebieden uit:

Cluster 1: Stuttgart, Tübingen, Oberbayern, Darmstadt, Düsseldorf, Köln, Arnsberg, Veneto en Noord-Brabant

Cluster 2: Comunidad de Madrid, Cataluña, Île de France, Rhône-Alpes, Southern and Eastern Ireland, Lombardia, Emilia-Romagna, West Midlands en Berkshire, Buckinghamshire and Oxfordshire

De meest onderscheidende factoren die het verschil tussen deze twee groepen verklaren, zijn de private R&D en patenten die in groep 1 veel hoger zijn. Op de andere factoren zijn de verschillen kleiner. De tabel vat de gemiddelden van de groepen samen (gestandaardiseerde scores waarbij het Europese gemiddelde 1 is).

	Hightech concentratie	Ranking topuniversiteit	Publieke R&D	Private R&D	Patenten	Hoogopgeleiden technisch	Hoogopgeleiden algemeen
Cluster 1	1,39	2,29	1,16	2,57	4,19	1,53	1,01
Cluster 2	1,08	3,32	1,25	1,38	1,39	1,41	1,19

* Een gevoeligheidsanalyse leert dat ook bij een clusteranalyse waarbij niet twee maar drie typen clusters worden gemaakt, Noord-Brabant in het cluster met Oberbayern en Stuttgart in de groep blijft.

Investeringsopties voor Noord-Brabant (5)

Uit de analyse blijkt dat agrofood en hightechindustrie de twee belangrijke topsectoren zijn van Noord-Brabant, zowel in internationaal als nationaal opzicht. Deze twee sectoren zouden dan ook de speerpunten moeten zijn op de economische agenda.

Juist voor deze sectoren is het belangrijk te kijken naar de opgestelde urgentietabel: een tabel met bijna 30 vestigingsplaatskarakteristieken, aan de hand waarvan Noord-Brabant is vergeleken met de belangrijkste concurrenten – per sector (zie powerpointpresentatie). Over het algemeen geldt dat per sector andere karakteristieken belangrijk zijn en ook de verhouding ten opzichte van de groep concurrenten anders is (omdat die concurrenten per sector in andere regio's zijn gelokaliseerd). Maar er zijn ook factoren die voor beide topsectoren belangrijk zijn

voor een sterke concurrentiepositie, en waarop Noord-Brabant relatief slecht scoort ten opzichte van haar concurrenten. Dit zijn:

- Een goede internationale bereikbaarheid door de lucht.
- Een goede bereikbaarheid over de weg.

Verder valt per sector op:

- Voor hightech is clustering relevant en het Brabantse Hightechcluster is relatief klein;
- Voor agrofood is juist het hebben van efficiënte netwerken van groot belang (gebaseerd op lage transportkosten).
- Tevens laat de urgentietabel zien dat de kruisbestuiving tussen de sectoren agrofood en hightech belangrijk kan zijn: hightech kan bijvoorbeeld in de agrarische en voedingsmiddelenindustrie innovaties genereren. Dit betekent dat het versterken van een concentratie aan hightech ook goed is voor de concurrentiepositie van de agrofoodsector;
- Ook de kruisbestuiving tussen de financiële diensten en de topsectoren agrofood en hightech is belangrijk.

Omdat de bereikbaarheid door de lucht, de concentratie van financiële diensten en aanwezigheid van publieke R&D-kennis een positief effect hebben op de concurrentiepositie van de Brabantse topsectoren, is het van belang een goede verbinding te hebben met de Noordvleugel / Groot-Amsterdam – de regio die juist heel sterk is in deze drie factoren die voor Noord-Brabant van belang zijn. Dit geldt voor de bereikbaarheid over de weg (als directe concurrentiefactor), maar ook voor de bereikbaarheid per spoor.

Leer van je concurrenten

Noord-Brabant lijkt qua kennisprofiel sterk op Duitse hightechregio's. Vooral Oberbayern en Stuttgart lijken qua profiel (private R&D en patenten) sterk op Noord-Brabant. Het is dan ook aan te bevelen om te kijken welke strategie die regio's voeren ter versterking van hun economische positie.

Het is tevens interessant te kijken naar regio's die het beter doen dan verwacht. Beter dan de aanwezige concurrentiefactoren zouden doen vermoeden. We hebben geanalyseerd hoe het in verschillende regio's is gesteld met het aantrekken van buitenlandse hightechbedrijven. Noord-Brabant doet het bij het aantrekken van buitenlandse hightech bedrijven juist *minder* dan verwacht (Weterings e.a. 2011 pag. 94). Concurrenten van Noord-Brabant die het juist extra goed doen bij het aantrekken van buitenlandse hightechbedrijven (zie voor een toelichting op deze analyse Weterings e.a. 2011) zijn: Lombardia (Milaan), Cataluna (Barcelona), West Midlands (Birmingham), Berkshire cs (Oxford), Com. de Madrid en Tübingen.

Noord-Brabant doet er dus goed om bij het nader uitwerken van de concurrentiestrategie niet alleen te kijken naar sterk gelijkende concurrenten (Oberbayern en Stuttgart), maar ook na te gaan wat er in de regio's Milaan, Barcelona en Birmingham aan beleid wordt gevoerd bij de acquisitie van hightechbedrijven.

Literatuur

Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (2011) NAAR DE TOP: het bedrijfslevenbeleid in actie(s), Den Haag: Ministerie van EL&I

Raspe, O., A. Weterings en M. Thissen (2012) De internationale concurrentiepositie van de topsectoren, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving

Raspe, O. F. van Oort, P. de Bruijn (2004) Kennis op de kaart; ruimtelijke patronen in de kenniseconomie, Den Haag: Ruimtelijk Planbureau

Informatie uit deze notitie mag worden overgenomen op voorwaarde van bronvermelding: PBL-notitie (2012), De concurrentiepositie van de topsectoren in Noord-Brabant, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving (volgnummer 647).